



שיעור מספר 9 –

הכריות וירטואליות – אווה אילוז

1. הלקוח מתמקד בעצמו ובאידיאל שלו לגבי עצמו ולגבי האחר.
 2. היפוך הסדר המסורתי – המידע קודם למשיכה.
 3. המפגש מאורגן בחסות האידיאולוגיה הליברלית של "בחירה". המפגשים מאורגנים לפי מתכונת של שוק. אסטרטגיה של בחירה, יש אשליה של בחירה אינסופית. מה שמעלה את השאלה "האם מיציתי את הערך שלי בשוק".
 4. הלקוח נמצא בתחרות עם לקוחות אחרים. יש חיבור בין סובייקטיביזם קיצוני (התבוננות עצמית) ובין אובייקטיביזציה של בחירה.
- סובייקטיביזם** – התבוננות עצמית: מה אני רוצה, מה אני מחפש.
- אובייקטיביזציה** – בעיני האחרים, נבחר כמו מוצר בחלון ראווה. אבל גורם לשיקולים רפלקסיביים – איך אני משווק את עצמי, איך רואים אותי.

גוף: במסגרת הצגת העצמי הגוף מקבל חשיבות רבה. הדרישה היא להתאים לקוננים מבוססים של יופי והתאמה. "גוף תקין" – התמונות המוצגות צריכות להיות כאלה שמדגישות את מה ש"תקין" ולשטש את מה שלא. מכאן גם תחושת הזיוף שיש לאנשים.

טקסט: בפן הטקסטואלי מצופה להדגיש מיוחדות, אבל אנשים משתמשים בתסריטים תרבותיים מוכרים, לגבי האישיות הנחשקת. סטנדרטיזציה.

מכאן שהאנשים המצליחים הם אלה המיוחדים בפן הטקסטואלי והשגרתיים בפן הויזואלי.

- במסגרת הדייטים נאלצים לפתח שיטות תקניות של ניהול. המפגשים הופכים למתוסרטם.
- אלמנט סמוי של הצגת קורות חיים.
 - בגדים יעודיים, מקומות מועדפים
- החיפוש הופך להיות בצורת שוק. למקסם מוצר. לכאורה יש אשלייה של בחירה גדולה – אבל היא דוחפת את הפרט לדפוסים קבועים של שוק.

אילוז מדברת על האהבה הרומנטית:

- מה סוד כוחה של האהבה הרומנטית? בין השאר, בממד האוטופי סביבה. נשענת על חוויה טקסית, סביב דימויים כמו שפע, אינדיבידואליזם והגשמה עצמית.
- כשאין הגשמה של האידאל הזה – יש תסכול.
- מתחזקת על ידי סיפיות - <לא הבנתי>
- האהבה הרומנטית הייתה קשורה לשני מוטיבים – אינדיבידואליזם ואנטי-תועלתניות (הליכה אחר הרגש), ובכך ביטאה מרדנות כלפי הסדר החברתי.
- אינדיבידואליזם – מה אני רוצה. בניגוד לציוויים חברתיים
 - אנטי תועלתני – לכאורה, ללא תועלת כספית
- שני מוטיבים אלה נמצאים באהבה הרומנטית בת זמננו, והם נשענים, בצורה פרדוקסלית על השוק החופשי בן זמננו.

מיסחור הרומנטיקה: במציאות הפוסטמודרנית הרומנטיקה נלכדה ברשת של מוצרי צריכה. חווית האהבה הרומנטית מתווכת על ידי השוק הצרכני.

בניגוד לטענה הניאו-מרקסיסטית על הקפיטליזם בין-זמננו שהוא מדכא את החוויה הרגשית הרי שאילוז מחדדת את האופן שבו הקפיטליזם "מעשיר" את החוויה הרגשית. מציעה מרחבים רומנטיים יותר רבים. הרגע הרומנטי חורג מהשגרה בארבעה ממדים - בזמן, במרחב, בחפצים וברגש. החפצים עוזרים לנו לחצות את הגבולות הסימבוליים של הזמן והרגש.

טענתה: רק שוק הסחורות, על עושר הסמלים שבו, שניתן לשוות להם משמעות רגשית, יכול כיום להבטיח את קיומם של המניעים האנטי-תועלתניים של אידיאל האהבה הרומנטית.

טענתה: בניגוד להצגת התפתחות החברה הקפיטליסטית באמצע המאה ה-20 כתהליך של התקררות והתרוששות רגשית, אילוז טוענת שהשינוי התרבותי שהתרחש הוא דווקא שילוב חסר תקדים של רגשות ושל אמוציות בעצם תהליך הרציונליזציה של הקפיטליזם.

בניגוד לניאו מרקסיסם, אווה אילוז לא מציגה את המפגש הזה – בין התפיסה הקפיטליסטית לרגש באופן דכאני.

לסיכום:

השוק הופך רגשי: בתחילת המאה ה-20 מתגבש מדע הניהול. נוסדת תרבות תרפויטית בבתי החרושת ובארגונים. **והרגש הופך להיות שוק:** עם התפשטות התקשורת התרפויטית נוצר דפוס שיח סטנדרטי ובעקבות כך הרגשות שלנו מאבדים את אופיים ההקשרי והספונטני. למשל, באתרי היכרויות אנשים מונים שבחיהם כאילו היו מוצרי שוק. הם מאבדים מהספונטניות כדי להגיע לפגישה הראשונה. וגם לאחריה נשארים במצב זה כדי לממש את התכונות שהובטחו קודם לכן.

שאלת דוגמא מהמבחן – מה ההבדל בין היחס של הניאו-מרקסיסם לבין זה של אווה אילוז בנוגע לקשר בין חברה קפיטליסטית לבין רגש.

תרבות כביצוע: תרבות כארגז כלים

תרבות "כארגז כלים", אן סוידלר.

שואלת: כיצד התרבות פועלת ומשפיעה עלינו? מהו המניע לפעולה האנושית?

התשובה המקובלת (וובר, פרסונס): המניע לפעולה האנושית (כיצד תרבות פועלת) הם הערכים. למרות שוובר רואה ערכים כנובעים מהיבטים פוליטיים והיסטוריים ואילו פרסונס רואה ערכים כאמצעי לתחזוק המערכת החברתית. אינטרסים רעיוניים (אידיאליים) וחומריים דוחפים לפעולה (כמו למשל, הרצון להימנע מגהינום), אבל הערכים והרעיונות מגדירים את היעדים והאמצעים. **דוגמא ליעד:** גאולה בעולם הזה, גאולה בעולם הבא. **דוגמא לאמצעי:** טכניקות גאולה מיסטיות, טכניקות גאולה סגפניות. **החשיבות שהם נותנים לפעולה האנושית קשורה בראש ובראשונה לעולם הערכים: עולם הערכים דוחף לפעולה.** עבור וובר הערכים הם תוצר של תהליכים היסטוריים, פוליטיים ומוסדיים. על פי פרסונס הערכים המצויים בתוך המערכת החברתית (החברה קודמת לפרט).

אבחנה בין הרגשי והמופשט לבין הקונקרטי – האופן שבו ממושש הערך המופשט.

אולם על פי סוידלר - **רצונות לא מסבירים פעולה** - מה שבני אדם רוצים אינו מספיק כדי להסביר את ההתנהגות בפועל. למשל, אדם שגדל בשכונות עוני ואינו יכול להשתחרר מתרבות העוני לא בגלל שאינו רוצה בכך אלא מפני שאין לו את הכישורים, הסגנון והידע החברתי הנחוצים לצורך השתלבות בכיוון אחר בחיים. עולם הערכים של מי שבא מתרבות העוני אינו בהכרח שונה מעולם הערכים של מי שבא מתרבות סוציאקונומית "טובה" יותר. כלומר מה שמסביר התנהגות אינם בהכרח הערכים או העדפות אלא הכישורים ההרגליים והסגנונות שעוצבו בידי התרבות. הטענה היא שהתרבות מעצבת את היכולות של בני אדם להבנות אסטרטגיות ודפוסי פעולה. כיחידים וכקבוצות אנו עושים שימושים שונים בתרבות בהקשרים שונים. כאשר דפוסי פעולה כאלה פועלים מחוץ לשכונות עוני – הם מחצינים כישורים, סגנון התנהגות וידע חברתי שונה ממה שמקובל בחברה הכללית.

דוגמא: האתיקה הפרוטסטנטית ורוח הקפיטליזם

אן מצביעה על קושי בתזה של וובר: כיצד נותר האתוס הפרוטסטנטי על כנו גם לאחר שדעכה תנועת החיפוש הקלוויניסטי אחר הוכחה לגאולה? אם רעיונות מעצבים אתוס, כיצד נשאר האתוס גם לאחר שהרעיון עבר מן העולם? ובר טען כי יש המשכיות בין הרעיון הקלוויניסטי לבין האתיקה החילונית של בנג'מין פרנקלין. הערכים שעיצבו את אותה פעולה קפיטליסטית הם האינדיווידואליזם של האבות המייסדים. סוידלר טוענת שהמשכיות זו מעידה שמה שנותר על כנו הוא **הדרך שבה הפעולה מאורגנת**, ולא מטרות הפעולה. התרבות אינה סט של ערכים מוגדרים שבגללם אנו עושים או לא עושים דברים מסוימים אלא מכלול של הרגלים, סגנונות ומיומנויות שאנו יכולים לבחור במצבים שונים.

מטאפורת ארגז הכלים

תרבות מורכבת ממוליכים סמליים של משמעות, ובכלל זה אמונות, פרקטיקות טקסיות, צורות אמנות, טקסים וחגיגות, בצד פרקטיקות לא רשמיות, כגון שפה, רכילות, סיפורים וטקסים של חיי היום יום. סוידלר מציעה את הדימוי – תרבות כ"ארגז כלים". לכל אחד מאיתנו יכולת בחירה של משמעויות שונות כחלק מאסטרטגיית הפעולה שלנו. "ארגז הכלים" כולל לפיכך: סמלים, סיפורים, טקסים והשקפות עולם שניתן להשתמש בהם בתצורות שונות על מנת לפתור בעיות שונות.

סוידלר מזהה שני מודלים שונים של ההשפעה התרבותית- ב"חיים יציבים" לעומת "חיים לא יציבים". במקרה הראשון התרבות מסבירה המשכיות ובמקרה השני התרבות עוזרת לייצר דרכי פעולה חדשים.

בחיים יציבים התרבות מספקת את החומרים שמהם פרטים וקבוצות מבנים את אסטרטגיות הפעולה שלהם. לפרטים יש יכולת גדולה יותר לבחור כיצד להתנהג. נראה כאילו התרבות פחות משפיעה כי אין כפייה של דפוס פעולה יחיד ואחיד. "בני אדם מצהירים על אידיאלים שאינם דבקים בהם, פולטים אמירות נדושות מבלי לבחון את תקפותן, או שוקעים בציניות או באדישות מתוך הביטחון שהעולם ימשיך להתנהל בדיוק כמו קודם". במצב כזה התרבות מספקת משאבים שונים שמתוכם נבנים אסטרטגיות הפעולה השונות. כלומר בוחרים אלמנטים מסויימים לעומת אחרים ומעניקים להם משמעויות שונות.

חיים לא יציבים: יעדים תרבותיים קודמים נזנחים לטובת אידיאלוגיות - מערכות משמעות חדשות שמארגנות אסטרטגית פעולה חדשה. זהו מצב בו התרבות מעצבת את הפעולה בהתאם לאידיאלוגיה שאומרת לחברי הקבוצה כיצד לפעול, מה לעשות ומה לא לעשות. התערעורות של הדפוסים הישנים ואימוץ של דפוסים חדשים. למשל תהליך החילון וצמיחת הציונות באירופה כאידיאלוגיה חדשה שמייצרת סמלים, טקסים, שפה חדשה, שמעצבים את הפעולה - הקמת חברה ומדינה חדשה בארץ ישראל. כל דבר שנעשה, כל פעילות טקסית, נתפסת כבעלת משמעות רבה כי צריכים ללמוד דרכי התנהגות ומשמעות חדשים. (בדומה להמרת דת - צורת חיים אחת מוחלפת בצורת חיים שונה).

דוגמא:

הדת היהודית באירופה לעומת ארצות האסלאם - מודרניזציה טכנולוגית לעומת מודרניזציה ערכית. באירופה היתה מציאות משברית שהיא תוצר של מודרניזציה ערכית. האידאולוגיה האורתודוקסית שעולה מנסחת דפוסי פעולה חדשים.

לסיכום, התרבות משפיעה על הפעולה אבל עושה זאת בדרכים שונות בתקופות יציבות ולא יציבות. בתקופות יציבות - יש המשכיות של הפעולה בתקופות לא יציבות - עולה אידאולוגיה שמשפיעה על יצירתם של דפוסי פעולה חדשים. גישתה של סוידלר מאפשרת להבין כיצד פרטים וקבוצות בוחרים להשתמש בתרבות (סמלים, טקסים, דימויים) כחלק מהאסטרטגיה שלהם ליצור קשרים חברתיים ודרכי פעולה. מאפשרת לבחון את הקשר בין התרבות והמבנה החברתי. חוקרת את הדרכים בהם התרבות יוצרת ומגבילה דפוסי פעולה והתנהגות שונים. התרבות לא משפיעה על המטרות אלא על דרכי הפעולה שבהם משתמשים מי שחותרים למטרות שונות. המטרה להבין כיצד אלמנטים תרבותיים משפיעים על הפעולה בהקשרים היסטוריים שונים - להבין מה משפיע ומדוע.

שאלה מהמבחן:

מה ההבדל בין גישתה של אן סוידלר לבין פארסונס בנוגע לאופן שבו מעוצבים דפוסי פעולה